

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Första kammaren.

Nr 34.

Tisdagen den 29 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 357, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 december 1939 (nr 877) om skatt å kaffe, m. m.

Justerades protokollen för den 23 och den 26 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 343, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 22 § förordningen den 18 juni 1947 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 354, angående avskrivning av ett ingenjören Roland Nordström beviljat lån.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 355, med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anslag till Bidrag till gäldande av ersättning vid förlängning av vissa servitut, till jordbruksutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av fru *Svenson* och herr *Nils-son*, *Bror*, väckta motionen, nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 258—261.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 357.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 379, av herr *Johannesson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av premierna till vissa värnpliktiga m. m.; och

nr 380, av herr *Aman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, m. m.

*Interpellation
ang. tilldel-
ningen av
hönsfoder.*

Herr **Persson, Karl**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Läget på äggmarknaden är för närvarande synnerligen dåligt med, även sett ur säsongmässiga synpunkter, mycket liten tillförsel. Tillgången på ägg räcker ju inte på långt när till att tillfredsställa efterfrågan. Så har denna höst varit förhållandet långt tidigare än normalt.

Detta gäller ur folkförsörjningssynpunkt. Ur produktionssynpunkt är förhållandet om möjligt ännu svårare. Äggproduktionen är en för småbruket mycket betydelsefull inkomstkälla. Att tilldelningen av foder till hönsen under den svåraste kristiden måst stå tillbaka för övriga behov för försörjningen och för tilldelningen till övriga djurslag, har varit en sak och kan kanske försvaras ur den synpunkten att andra djurslag bättre betala sitt foder, räknat i rent näringsvärde. En annan sak är ju att äggen utgöra ett ur medicinsk synpunkt mycket värdefullt skydds-födoämne.

Tilldelningen av foder till hönsen har emellertid inte endast varit mycket knapp, utan den har hela kristiden varit oerhört ojämn, med vissa perioder någorlunda tillräcklig tilldelning och halv tilldelning långa tider, som ungefär endast har räckt till att uppehålla livet på hönsen, och återigen långa tider med ingen tilldelning alls, så att hönsägarna ha måst slå ut de flesta djuren eller svältföda desamma fram till bättre tilldelningsperioder.

För att bara taga ett exempel från innevarande år, så var ju tilldelningen något så när tillfredsställande de första fem månaderna, från $\frac{1}{1}$ — $\frac{31}{5}$, men i somras från $\frac{1}{6}$ — $\frac{31}{8}$ lämnades ingen tilldelning utom till de yrkesmässiga höns-rierna jämte en mycket liten tilldelning till jordbrukare med en åkerareal av högst 5 har. I september blev det en mycket liten tilldelning, beräknad efter ett reducerat antal djur. För den nu löpande tilldelningsperioden $\frac{1}{10}$ — $\frac{31}{12}$ är det visserligen en tilldelning på papperet i så måtto, att den får tilläggas och inräknas i den del av fodersädeskörden, som en jordbrukare själv får använda för utfodringsändamål. Den, som ej blivit ålagd leveransplikt av fodersäd, kan sälja fodersäd och får sedan tilldelning av hönsfoderblandning eller kli och den, som har leveransplikt, kan enligt cirkuläret mot ökning av leveransplikten erhålla tilldelning av hönsfoder. Livsmedelskommissionen har t. o. m. varit så generös att den i cirkuläret angående hönsfodertilldelning skrivit, att om det är uppenbart att fjäderfäinnehavaren senare under konsumtionsåret kommer att bli berättigad erhålla viss tilldelning för sina fjäderfjän, må tilldelning av hönsfoderblandning eller kli redan nu beviljas honom, utan att han försäلت motsvarande mängd fodersäd. Kristidsnämnderna och kristidsstyrelserna tillämpa emellertid detta så, att de anse det uppenbart att ingen har så liten skörd av fodersäd och så många djur att han senare kommer att få fodertilldelning, och han får således ingen tilldelning till hönsen, förrän han har utfodrat sin fodersäd, så att han får tilldelning även till andra djur.

Nu är det emellertid så, att för att kunna bedriva hönsskötsel rationellt, är det nödvändigt att äga viss tillgång till efter vetenskapliga grunder sammansatt hönsfoderblandning, varför det ju blir nödvändigt att nu sälja fodersäd även för den, som senare kommer att till högre pris få återköpa densamma, detta för att få inköpstillstånd för hönsfoderblandning.

En annan sak, som är synnerligen orättvis mot småbruket och det mindre bondebruket, är att tilldelning av hönsfoder till de så kallade yrkesmässiga höns-rierna hela kristiden har varit vida större än till jordbrukare, som bedriva hönsskötsel. Sålunda få yrkeshöns-rierna för den nu löpande perioden 5 kg per höna under det att en jordbrukare endast får 3 kg per höna. Visserligen är detta i båda fallen beräknat efter ett reducerat hönsantal, som är så uträknat att för de första 10 hönsen lämnas ingen tilldelning och för ett antal av mellan 11 och 60 lämnas full tilldelning samt för det antal, som överstiger

Interpellation ang. tilldelningen av hönsfoder. (Forts.)

60, lämnas tilldelning med 80 %. Men även med 80 % reducering får ett yrkeshönseri 4 kg per höna under det att en jordbrukare får endast 2,4 kg per höna.

Här har talats och skrivits och även gjorts stora utredningar om jordbrukets, enkannerligen småbrukets, rationalisering under de senare åren. Då borde ju staten se till att de verkställande myndigheterna gå före och ordna det så att småbrukets produktion kan bedrivas så rationellt som möjligt. Så är långt ifrån förhållandet i fråga om hönsskötsel, som dock är en för småbruket i mycket stora delar av vårt land mycket betydelsefull näringsgren.

Med hänvisning till det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande frågor:

1. äger statsrådet künnedom om det för småbruket och det mindre bondebruket högst irrationella och orättvisa sätt, varpå hönsfoder tilldelas; och

2. om så är förhållandet, ämnar statsrådet vidtaga någon åtgärd för att få rättelse till stånd?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Ordet lämnades på begäran till herr **Holmbäck**, som yttrade: Herr talman! De flesta av de flyktingar, som ännu vistas i Sverige, ha funnit arbete på den öppna arbetsmarknaden, motsvarande deras kroppskrafter och utbildning. Detta gäller dock endast delvis om de akademiskt eller eljest teoretiskt utbildade flyktingarna, av vilka flera hundra fortfarande äro och många även i fortsättningen torde på grund av ålder, fysiskt klen kondition, utpräglat intellektuell läggning o. s. v. bli hänvisade till att erhålla sin existens genom arkivarbete. Enär detta till sin karaktär utgör ett slags understöd, ehuru förbundet med produktivt arbete, har avlöningen satts lågt. Den är icke heller differentierad vare sig efter vederbörandes kvalifikationer eller försörjningsbörd. Allteftersom tiden gått och flyktingarnas härvaro blivit allt längre, göra sig emellertid andra synpunkter gällande än då arkivarbetarlönerna bestämdes. Vissa av flyktingarna liksom väl också en del av de svenska arkivarbetarna utföra ett kvalificerat arbete, som torde böra ersättas efter arbetets art. Den tanken ligger därvid nära, att dylik ersättning kunde ges i form av ett slags kompetenstillägg. Flyktingar med familj, där barn finnas i uppväxtåldern, kunna icke draga sig fram på en arkivarbetarlön. I dylika fall synes därför en höjning av lönen böra äga rum. Så deprimerande som oron för framtiden är för flyktingarna synes man böra överväga, om icke de av arkivarbetarna, som utföra ett verkligt gagnande arbete, kunde få en något fastare ställning än nu.

Även andra spörsmål inställa sig.

Ytterligare en del av de flyktingar, som fortfarande sysselsättas med arkivarbete, lära tvivelsutan småningom kunna placeras på öppna arbetsmarknaden i likhet med det stora antal flyktingar, som redan kommit hit. I detta ändamål behövas emellertid omskolnings- och yrkeskompletteringsåtgärder samt en arbetsförmedling, vilken arbetar efter direktiv, som avpassats särskilt efter flyktingarnas förhållanden. Likaledes behövas åtgärder för att öka flyktingarnas kunskaper i svenska språket. Vissa åtgärder härutinnan ha efter vad jag förspört redan vidtagits och andra lära planeras. De böra givetvis intensifieras. I det sammanhanget kan man även uppställa den frågan, om icke bland de intellektuella flyktingar, som redan förts över till öppna marknaden, finnas personer, vilkas utbildning och färdigheter skulle kunna utnyttjas bättre än nu är händelsen.

Interpellation ang. de intellektuella flyktingarnas arbetsförhållanden m. m.

Interpellation ang. de intellektuella flyktingarnas arbetsförhållanden m. m.
(Forts.)

De frågor, som berörts i det föregående, ha på sista tiden tilldragit sig en betydande uppmärksamhet. Man har ansett de villkor, under vilka förevarande grupp flyktingar levat, icke stå i överensstämmelse med den humana flyktingpolitik, som Sverige fört. Den uppfattningen har även framförts, att hithörande problem borde hänskjutas till en särskild utredning — oberoende av men i samarbete med den, som för närvarande avser en allmän översyn av det huvudsakligen för svenskar avpassade nuvarande arkivarbetssystemet — en utredning, vars arbete borde bedrivas så att resultatet skyndsamt kunde framläggas. Därigenom kunde en åtminstone provisoriskt förbättrad ställning, speciellt för de försörjningspliktiga intellektuella flyktingarna, ernås i avvaktan på statsmakternas beslut med anledning av de arkivarbetssakkunnigas förslag. För denna tanke synas starka skäl tala.

Med stöd av vad jag nu anfört tillåter jag mig att anhålla om kammarens tillstånd att få interpellera herr statsrådet och chefen för socialdepartementet och till honom rikta följande frågor:

1) Anser herr statsrådet de förhållanden tillfredsställande, under vilka den i det föregående berörda gruppen arkivarbetare leva?

2) Hur ställer sig herr statsrådet, vid ett nekande svar på den första frågan, till tanken att hänskjuta förevarande flyktingkategoris framtida arbets- och levnadsförhållanden till en särskild utredning med direktiv att snabbt bedriva sitt arbete?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.15 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 30 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Upplästes och lades till handlingarna två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1946 den 30 oktober sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet Nils Ivan Regner 38 röster,
i följd varav herr hovrättsrådet Nils Ivan Regner blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

Gust. Björkman.

Axel Lindqvist.

L. Tjällgren.

Gust. Mosesson.

År 1946 den 30 oktober sammanträdde kamrarnas valmän för att utse en ställföreträdare för riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr rådmannen Erik Anton Wilhelmsson 35 röster,
i följd varav herr rådmannen Erik Anton Wilhelmsson blivit utsedd till militieombudsmannens ställföreträdare.

Gust. Björkman.

Axel Lindqvist.

L. Tjällgren.

Gust. Mosesson.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **Vougt**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wistrands interpellation angående omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m., erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Wistrand till mig riktat följande frågor:

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m.

1. Har statsrådet för avsikt att låta verkställa den av riksdagen begärda omprövningen av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter under fredstid och av verkets personalorganisation?

2. Är det statsrådets uppfattning, att, i enlighet med vad riksdagen hemställt, intill denna omprövning slutförts, nya bestående arbetsuppgifter icke böra överföras till verket?

3. Har statsrådet för avsikt att i enlighet med riksdagens önskan till förnyad prövning upplaga frågan om tillstånd för generaldirektören Odeen att åtaga sig uppdrag vid sidan av sin statstjänst?

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)

Till svar på den första frågan erinrar jag, att Kungl. Maj:t den 4 oktober 1946 på min hemställan bemyndigat chefen för försvarsdepartementet att tillkalla utredningsmän för att inom departementet biträda med översyn av försvarets centrala förvaltningsmyndigheters organisation. Enligt sina direktiv har utredningen att bl. a. uppmärksamma den av riksdagen berörda frågan om krigsmaterielverkets uppgifter och organisation.

Vad beträffar den andra frågan vill jag som min mening framhålla, att — i enlighet med vanligen tillämpade regler — sådana åtgärder icke böra vidtagas som kunna föregripa den översyn av krigsmaterielverkets organisation, som sålunda inletts. Däremot bör naturligtvis denna översyn icke hindra sådana åtgärder som ej äro av föregripande natur och som äro nödvändiga eller önskvärda för att trygga statsverksamhetens gång. När riksdagen — samtidigt med att riksdagen begärde en omprövning av krigsmaterielverkets uppgifter m. m. — i likhet med riksdagens revisorer yttrade att, i avbidan på resultatet av denna översyn, ytterligare bestående anskaffningsuppgifter icke borde överföras till krigsmaterielverket, har bakom detta uttalande säkerligen legat den uppfattning, åt vilken jag nyss givit uttryck.

Interpellanten har erinrat om två beslut av Kungl. Maj:t på finansministerns föredragning, genom vilka nya uppgifter överförts till verket och vilka — efter vad av interpellationen kan utläsas — icke skulle ha stått i överensstämmelse med berörda riksdagsuttalande. Enligt det ena beslutet skall krigsmaterielverket upphandla kontorsinventarier — i första hand möbler — för statsverkets behov och i samband därmed ta hand om och distribuera krisorganens övertaliga kontorsinventarier. Enligt det andra beslutet har verket ålagts att utöva förmedlingsverksamhet för att främja ett ekonomiskt utnyttjande av statsmyndigheterna tillhörig teknisk materiel. Båda dessa beslut ha tillkommit efter framställning från stats sakrevision, som funnit det av ekonomiska skäl nödvändigt att åtgärder i antydd riktning vidtoges. Utan att ingå på motiven härför — dessa äro i detta sammanhang icke aktuella — vill jag erinra om skälen till att just krigsmaterielverket ansetts böra erhålla de angivna uppgifterna. Vid en utredning rörande avveckling av övertaliga kontorsinventarier fann sakrevisionen, att krigsmaterielverket redan upphandlade kontorsinventarier i icke obetydliga kvantiteter för försvarets behov och till priser, som kunde anses vara förmånliga för statsverket. Verket förfogade över personal för ändamålet och kunde utan att bygga ut sin organisation övertaga motsvarande bestyr även för övriga delar av statsförvaltningen. Vad beträffar den andra av de uppgifter som ålagts verket — förmedlingsverksamhet i fråga om teknisk materiel — var läget ungefär detsamma. Inom krigsmaterielverket fanns redan en organisation, som dels förvaltade ett stort antal för krigsindustrien avsedda maskiner och dels verkade för ett gemensamt utnyttjande av de militära verkstädernas bestånd av maskiner och inventarier m. m. Denna organisation kunde enligt sakrevisionens utredning utan nämnvärd kostnadsökning påtaga sig även uppgiften att fungera som ett för statsförvaltningen gemensamt clearingorgan för det berörda ändamålet. I båda fallen är det fråga om provisoriska anordningar: vad beträffar upphandlingen av kontorsinventarier har detta även kommit till uttryck i de av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelserna. Det sistnämnda uppdraget är i enlighet med förslag av sakrevisionen avsett att åvila krigsmaterielverket endast tills vidare så länge avvecklingen av krisorganens kontorsinventarier pågår.

Hade de av interpellanten angivna arbetsuppgifterna ålagts något annat organ än krigsmaterielverket, hade förvaltningskostnaderna sannolikt blivit större. Med sitt uttalande kan riksdagen knappast ha menat, att statsverket

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
skulle lägga ned särskilda kostnader för att bygga ut sin förvaltningsorganisation endast för att undvika att ett för uppgifterna i huvudsak redan rustat verk, krigsmaterielverket, anlätades. I detta sammanhang är det av intresse att konstatera, att ordföranden för riksdagens revisorer, på vilkas tillskyndan riksdagen gjorde sitt uttalande, såsom ledamot av statens sakrevision biträdde revisionens förslag om att de ifrågavarande arbetsuppgifterna skulle — på sätt som senare skedde — uppdragas åt krigsmaterielverket samtidigt som han såsom en av riksdagens revisorer understödde uttalandet att nya anskaffningsuppgifter icke skulle överföras till verket. I dessa båda egenskaper fungerade då interpellanten.

Huruvida krigsmaterielverket även i fortsättningen bör omhänderha arbetsuppgifter av ifrågavarande slag är självfallet en fråga, som kommer under övervägande vid den utredning om försvarets förvaltningsorganisation, som enligt det föregående i dagarna påbörjas.

Interpellantens tredje fråga avser huruvida jag har för avsikt att till förnyad prövning upptaga frågan om tillstånd för generaldirektören Ödeen att åtaga sig uppdrag vid sidan av tjänsten, nämligen att vara sakkunnig hos Ödeens ingenjörbyrås aktiebolag, i vilket företag generaldirektören Ödeen har aktiemajoriteten. En framställning från honom om tillstånd att åtaga sig detta uppdrag bifölls den 9 juni 1944 av Kungl. Maj:t på statsrådet Ewerlöfs föredragning. Bolaget har till ändamål att idka konsulterande ingenjörverksamhet ävensom annan därmed förenlig verksamhet. Ödeen har för några år sedan av sagt sig uppdraget såsom ledamot i bolagsstyrelsen.

Riksdagens revisorer ha i sin senaste berättelse bringat denna förening av statstjänst med enskilt uppdrag till riksdagens kännedom, och riksdagen har i anledning därav anfört, att vad i ärendet förekommit otvetydigt givit vid handen, att denna tillståndsfråga borde upptagas till förnyad prövning. De betänkligheter mot förening av enskilt uppdrag med statstjänst, som föranlett riksdagen att till behandling upptaga denna fråga, torde hänföra sig dels därtill att leverantörer till krigsmaterielverket kunna tänkas ifrågakomma såsom kunder i ingenjörbyrån, vilket med hänsyn till generaldirektören Ödeens intressegemenskap med byrån kunde vålla komplikationer, dels därtill att sakkunniguppdraget kunde ta för stor del av tiden i anspråk till förfång för statstjänsten.

Det faller sig givetvis svårt och är ej heller lämpligt eller behövt att i ett fall som det föreliggande, då fråga är om en ämbetsmans enskilda förhållanden, gå närmare in på detaljer i detta sammanhang. Allmänt anser jag mig dock böra framhålla följande. Att en sådan förening av enskild verksamhet med statstjänst, varom här är fråga, i undantagsfall medges, är oundvikligt, och dylika fall ha också tidigare förekommit. Vissa statstjänster äro nämligen av den art att de böra beklädas av personer med teknisk, industriell eller merkantil erfarenhet. Det är ur statsnyttans synpunkt av den största vikt att så sker. Sådana tjänster måste i viss utsträckning rekryteras bland näringslivets män. Att dessa ibland icke vilja helt släppa sin kontakt med yrkesverksamheten är förklarligt; bland annat måste de ha ett naturligt och starkt intresse av att trygga sina utkomstnöjligheter i händelse av statstjänstens upphörande. När staten för viktiga befattningar har behov av att förvärva kvalificerade yrkesmän, har staten följaktligen stundom att acceptera förhållanden av här antydd art. Så har i det föreliggande fallet skett, och regeringen har sedermera icke funnit anledning till ändrat ställningstagande. Vid den prövning regeringen ägnat frågan har icke kunnat påvisas, att några komplikationer eller olägenheter av den art som i det föregående angivits

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
uppkommit, och regeringen har därför icke funnit anledning föreligga att företaga någon särskild åtgärd på grund av riksdagens anmälan.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet för svaret.

Vad beträffar den första frågan, så är det ur min synpunkt sett mycket glädjande att en utredning kommer till stånd — den är helt säkert mycket välbehövlig. Ännu den första juli i år, efter ett års fredstid, sysselsatte nämligen krigsmaterielverket 333 personer, däri ej inräknat 98 i lokalförvaltningarna anställda. Jag saknar emellertid, då en utredning nu kommer till stånd, anledning att i detta sammanhang närmare uppehålla mig vid denna fråga.

Även vad den andra frågan beträffar har herr statsrådet lämnat ett svar. som enligt min mening måste vara tillfredsställande. Emellertid gör herr statsrådet i detta sammanhang sak av en öoverensstämmelse, som enligt hans uppfattning skulle ha förelegat i min verksamhet som ordförande i 1945 års riksdagsrevision och som ledamot av statens sakrevision. Herr statsrådet säger följande: »I detta sammanhang är det av intresse att konstatera, att ordföranden för riksdagens revisorer, på vilkas tillskyndan riksdagen gjorde sitt uttalande, såsom ledamot av statens sakrevision biträdde revisionens förslag om att de ifrågavarande arbetsuppgifterna skulle — på sätt som senare skedde — uppdragas åt krigsmaterielverket samtidigt som han såsom en av riksdagens revisorer understödde uttalandet att nya anskaffningsuppgifter icke skulle överföras till verket. I dessa båda egenskaper fungerade då interpellanten.»

Tyvärr har det, för att statsrådet skulle kunna göra denna sammanställning verkningsfull, varit nödvändigt att förvanska statsrevisorernas och riksdagens uttalande. Detta uttalande innebar i denna del en uttrycklig hemställan, att i avbidan på utredningens verkställande inga *bestående* anskaffningsuppgifter måtte anförtros krigsmaterielverket. I sitt interpellationssvar har herr statsrådet i detta sammanhang utelämnat ordet »bestående» för att därigenom ge mig som interpellant skenet av att vara en person, som i den ena situationen yrkar det ena och i den andra det andra utan reda och sammanhang. I själva verket är sanningen den, att riksdagens revisorers utlåtande formulerades just med hänsyn till den framställning, som man visste hade kommit ifrån sakrevisionen. Därför infördes också ordet »bestående». Man hade ingenting emot att åt krigsmaterielverket gävos några övergående, rent praktiska uppgifter, men man ville inte medverka till att uppgifterna permanentades och att därmed också den misstänkta överdimensioneringen av verket permanentades.

Vad sakrevisionen hemställde om gällde inte heller uppgifter av *bestående* art. Frågan kom upp i sakrevisionen i samband med krigsmaterielverkets omhändertagande och distribution av en mängd materiel, som fanns hos krisförvaltningarna, och sakrevisionen framhöll också uttryckligen i sitt uttalande, att den ansåg att denna uppgift, och i samband därmed också upphandlingen, borde överlämnas till krigsmaterielverket endast tills vidare och så länge denna avveckling fortfor.

Även i frågan om teknisk materiel framhölls det mycket klart från sakrevisionen, att frågan endast som ett provisorium kunde överlämnas till krigsmaterielverket.

När jag upptagit dessa frågor, är det alltså i klar linje med den tankegång, som både riksdagens revisorer och riksdagen givit uttryck åt, att *bestående* nya uppdrag inte måtte uppdragas åt verket. Jag har inte heller gjort gällande att så skulle ha skett — jag har satt de nya uppgifterna i

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
motsats emot att det hittills inte har vidtagits några åtgärder för att få en utredning till stånd. Men jag måste säga, att när det från sakrevisionen så uttryckligt har betonats, att dessa nya uppgifter finge betraktas som endast provisorier, har det förvånat åtminstone mig att man har gått till utfärdande av formliga författningar i saken, vilket åtminstone lätt kan ge det intrycket, att man här stode inför ett givande av mera varaktiga, nya uppgifter åt verket. Om så inte är förhållandet — och det tycks ju framgå av herr statsrådets svar på min interpellation, att dessa författningar endast äro högst provisoriska och inte på något sätt avsedda att äga bestånd längre än vad som kan vara befogat med hänsyn till de omständigheter varunder de tillkommit — då är jag för min del i det hänseendet fullt tillfredsställd.

Vad så angår den tredje frågan vill jag inte, i varje fall inte om inte en fortsatt diskussion ger anledning till det, heller uppehålla mig vid karaktären av generaldirektör Ödeens biförtjänster. Att döma av tidigare företedda uppgifter skulle ju dessa utgöra huvuddelen av hans inkomster, men härom skall jag inte i detta sammanhang orda. Jag kan nämligen i många stycken gå med på statsrådets argumentering för önskvärdheten av att knyta kvalificerade män vid statliga chefsposter och för nödvändigheten av att i sådant syfte också acceptera, att det möjliggöres för dem att erhålla inkomster, även mycket väsentliga sådana, utanför statstjänsten. Huruvida detta resonemang är tillämpligt även i det föreliggande fallet, vill jag i detta sammanhang inte uppehålla mig vid, då det ju är fråga om ett principiellt ställningstagande. Det är inte heller denna punkt anmärkningen avser, åtminstone inte från min sida. Det som ur min synpunkt — och jag är viss om att jag i det fallet har riksdagens revisorer och väl också statsutskottet bakom mig — ställer denna fråga i en särställning är någonting helt annat, nämligen den belysning, som fallet har fått genom generaldirektören Ödeens förklaring inför statsrevisorerna, att han ansåge det bolag, i vilket han har aktiemajoriteten, för vilket han står som konsult och från vilket han har huvudparten av sin inkomst, måste vara oförhindrat att mottaga konstruktionsuppdrag jämväl från leverantörer till krigsmaterielverket. Det må så vara, att herr statsrådet meddelar att inga komplikationer ha inträffat hittills — och det har heller inte påståtts — men ett tillstånd som medför så stor fara för framtida komplikationer är enligt min uppfattning så uppenbart oriktigt, att statsrådets ställningstagande i denna fråga måste väcka min förvåning. Riksdagen har givit uttryck åt en motsatt uppfattning, och jag skulle tro att det bakom denna uppfattning står en klar och även allmän opinion. Motsättningarna i uppfattningen kunna ju emellertid i annat sammanhang bli föremål för behandling inför vederbörligt forum, och jag skall inte gå vidare in på den saken nu.

Jag vill dock slutligen tillägga, att när jag har upptagit dessa frågor i interpellationens form så har det varit därför, att jag som ordförande i 1945 års statsrevision har ansett, att av statsrevisorerna enhälligt framställda, av statsutskottet enhälligt godkända och av riksdagen också utan meningsskiljaktighet antagna uttalanden äga en sådan betydelse, att de inte få under tystnad avvisas.

Herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Vad beträffar punkten 2 var herr Wistrand ännu mycket mera kortfattad än beträffande punkten 1, och i punkten 2 uppehöll han sig endast vid frågan, huruvida det faktum, att han i egenskap av sakrevisor hade skrivit en sak till Kungl. Maj:t och i egenskap av statsrevisor en annan, hade bedömts rätt från min sida. Eftersom herr Wistrand här ett ögonblick stannade vid själva ordvalet, vill jag säga, att i herr Wistrands interpellation ställes den frågan till mig, hur jag kunde vara med

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
 på att ge krigsmaterielverket nya arbetsuppgifter efter det som riksdagens revisorer hade sagt. Men riksdagens revisorer ha i själva verket använt uttrycket »anskaffningsuppgifter», och det är också mycket tydligt angivet i mitt interpellationssvar, att det var fråga om *bestående* anskaffningsuppgifter. Jag har här försökt göra reda för att de uppgifter, som krigsmaterielverket har fått genom beslut som ha föredragits av finansministern, icke enligt regeringens uppfattning kunna vara att betrakta som bestående anskaffningsuppgifter, och i detta avseende ger mig ju herr Wistrand också rätt.

Att jag överhuvud taget berörde den dubbelroll, som jag nog ändå tycker att herr Wistrand har spelat, beror på att han nu efteråt kommer och sammanställer riksdagens revisorers yttrande med regeringens beslut att ålägga krigsmaterielverket uppgifter, vilka vi inte betrakta som bestående anskaffningsuppgifter.

Jag skall be att något utförligare få stanna vid frågan om det uppdrag, som generaldirektören Ödeen i krigsmaterielverket vid sidan av sin tjänst innehar i egenskap av sakkunnig i den konsultationsbyrå, som han själv har skapat. Jag vill säga kammaren, att jag naturligtvis inte på något sätt har velat betrakta riksdagens uttalande på denna punkt som mindre väl övervägt eller överhuvud taget har velat ifrågasätta att detta är en sak som är värd att ägna betydande uppmärksamhet. Jag har emellertid icke kunnat komma till något annat resultat än att den här saken icke kan föranleda något förslag — från min sida i varje fall — om en ändring i den ståndpunkt, som en tidigare regering har intagit.

Frågan om bisysslor av den här arten har ju tidigare varit föremål för riksdagens granskning, och eftersom så har varit fallet och, som jag förmodar, den saken följaktligen tidigare har givit anledning till en debatt i denna kammare, skall jag be att få referera ett fall, som jag icke har kunnat underlåta att beakta när det här gäller att bedöma den här ifrågavarande bisysslan.

Det gäller en person, som under tolv år var generaldirektör och chef för byggnadsstyrelsen och vars innehav av en bisyssla föranledde uppmärksamhet i riksdagen. Denne generaldirektör innehade vid tillträddandet av sin befattning ett eget arkitektkontor, och hans arkitektpraktik var en av de mest omfattande i landet. På hans kontor tjänstgjorde inte mindre än 27 arkitektbiträden. Han bedrev, fastän i minskad omfattning, sin arkitektpraktik under hela den tid då han var chef för byggnadsstyrelsen. Något formellt tillstånd härtill synes, såvitt kunnat inhämtas från kommunikationsdepartementet, icke ha meddelats av Kungl. Maj:t.

Förutom av generaldirektören bedrevs under denna tid privat arkitektpraktik jämväl av åtskilliga andra befattningshavare i byggnadsstyrelsen.

I kungörelse den 6 juni 1925 angående utsträckt tillämpning av avlösningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk stadgades beträffande byggnadsstyrelsen följande: »Med ordinarie befattning må ej förenas enskilt arkitektuppdrag, som, vad angår chefen, Kungl. Maj:t och, vad angår annan befattning, styrelsen finner inverka hinderligt för tjänstgöringen i ämbetsverket.» Bestämmelsen tolkades av vederbörande inom byggnadsstyrelsen såsom icke innebärande skyldighet för befattningshavare att hos Kungl. Maj:t respektive styrelsen från fall till fall göra anmälan om och inhämta medgivande till innehav av enskilda arkitektuppdrag.

Den här saken uppmärksammades emellertid av 1931 års riksdagsrevisorer, vilka verkställde en undersökning i ämnet avseende budgetåren 1929—31. Beträffande den här nämnde generaldirektören inhämtades av revisorerna att han under denna tid fullföljt tillhoppa 17 privata arkitektuppdrag, vilka — med

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
undantag för vissa prisdomaruppgifter — utförts på hans arkitektkontor av där anställda arkitekter och en ingenjör under hans överinseende.

Revisorerna uttalade, att de inte förbisågo att det även ur det allmännas synpunkt kunde vara till fördel, att de hos byggnadsstyrelsen anställda arkitektutbildade tjänstemännen i viss begränsad utsträckning bedrevt enskild arkitektverksamhet, men de funno det med hänsyn till de privata uppdragens antal och art med fog kunna ifrågasättas, huruvida ej tjänstemännens enskilda arkitektverksamhet vuxit ut till en omfattning som sträckte sig utöver vad som ur statsintressets synpunkt kunde anses tillbörligt. Revisorerna slutade med att säga, att den verkställda undersökningen syntes ha ådagalagt behovet av att en verklig prövning av vederbörandes rätt att inneha enskilt arkitektuppdrag ägde rum.

Ifrågavarande generaldirektör avgav en förklaring, vari han bland annat meddelade att han hade åtagit sig den syssla, som han beklädde, efter underhandlingar med dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Lübeck, och att han hade övervunnit sina tidigare, på ekonomiska förhållanden grundade betänkligheter mot att acceptera befattningen sedan det framhållits, att han jämsides med statstjänsten fortfarande kunde utöva enskild praktik i viss utsträckning. När hans förordnande första gången utgick hade han betonat, att han inte önskade ifrågakomma till förnyat förordnande för den händelse betänkligheter föreläge med anledning av att han vid sidan av tjänsten utövade privat verksamhet. Då han emellertid erhöll Kungl. Maj:ts förordnande som chef under ytterligare sex år — föredragande var då statsrådet Borell — betraktade han detta som ett godkännande från Kungl. Maj:ts sida av de förhållanden, under vilka han dittills hade uppehållit befattningen.

Statsutskottet uttalade i anledning av vad revisorerna anfört, att utskottet ställde sig synnerligen betänksamt inför de förhållanden, som hade uppdragats, och utskottet ansåg att medgivande att inneha enskilt arkitektuppdrag borde inhämtas i varje särskilt fall.

Ärendet föranledde från utskottets sida endast en öfvermälan till riksdagen, och riksdagen vidtog icke någon särskild åtgärd.

Även 1934 års riksdagsrevisorer uppmärksammade dessa förhållanden inom byggnadsstyrelsen, och de gävo uttryck åt samma uppfattning som 1931 års revisorer, men inte heller den gången ledde revisorernas uttalande till någon riksdagens särskilda åtgärd.

Jag är övertygad om att den, som vill forska i våra handlingar, skall finna, att riksdagen inte bara den gången, utan också i åtskilliga andra fall har stannat inför det här problemet, och jag skall för min del gärna medge, att det är ett problem som förtjänar beaktande. För min del vill jag uttala som en rent principiell uppfattning, att tjänstemän och ämbetsmän — de må vara förtroendeämbetsmän eller andra — inte böra ha sådana privata engagemang, att deras omdöme i tjänsten kan påverkas därav, och jag skall gärna ansluta mig till alla de renlighetsideal, som herr Wistrand är villig att uppställa. Men jag tror att man måste kräva, att de regler, som skola tillämpas, också genomdrivas hänsynslöst, och detta måste ju innebära, att varje ämbetsman eller tjänsteman befrias inte bara från varje arbetsuppgift utanför tjänsten — och dit måste man ju räkna exempelvis styrelseuppdrag i aktiebolag eller företag av vilket slag det vara må — utan, såvitt jag förstår, också från varje äganderättsförhållande av betydande storlek, som kan påverka hans ställningstagande. Jag föreställer mig att man principiellt måste fråga sig: om en enskild tjänsteman eller ämbetsman har en större förmögenhet, för då inte hans förvaltning av den förmögenheten, dess placering i aktier eller sakvärden, till ett sådant beroende av förhållandena i samhället, att han kan komma i kon-

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
fликт med sin plikt i tjänsten? Jag måste svara, att om man uppställer den principen, då är det mycket svårt att sätta en gräns, och man måste kräva principens genomförande till botten. Jag tror att det är mycket svårt att göra det i det samhälle som vi nu ha, där den enskilda äganderätten ju är erkänd och respekterad, och jag tror, att om herr Wistrand vill uppträda som renlevnadsman på det här området får han lov att företaga en grundlig omvärdering av hela sin hittillsvarande idealbildning.

Men dess bättre finns det en utväg ur de svårigheter jag här har antytt, och det är att staten så omsorgsfullt som möjligt prövar den om jag så får säga personliga förtroendefrågan. Det är ju så, att vi här i Sverige ha en ämbetsmannakår, som anses vara så fri från varje benägenhet för yttre påverkan som tänkas kan, och jag tror också jag kan säga att den svenske ämbetsmannens moral står utom allt tvivel. Att tjänstemannen inte bara är obesticklig, utan också sätter statens väl framför det enskilda intresset kan sålunda utan tvekan tagas som själva utgångspunkten vid de avgöranden, som t. ex. regeringen har att träffa.

Det befriar naturligtvis inte en ledamot av regeringen från skyldigheten att vara vaksam. Jag vill försäkra herr Wistrand, att jag skall försöka att vara det. Men när jag i enlighet med den anmodan, som riksdagen på hemställan av 1945 års statsrevisorer gjort, företagit en prövning av det speciella fall, som här diskuteras, har jag funnit — jag vill högt säga ut det — att det inte finns ens skymten av anledning att misstänka något otillbörligt i det arrangemang med s. k. tjänsteförening, som redan tidigare har godkänts. Jag har inte funnit någonting som ger minsta anledning tro att vederbörande haft för avsikt att sko sig eller att föreningen av sysslor skulle medföra, att vederbörande mot sin vilja låte statsintresset träda tillbaka för hans egna intressen.

Herr Wistrand har dess bättre inte heller velat låta påskina något sådant. Han har velat se saken principiellt, men det hindrar inte att jag tycker mig i viss mån kunna spåra en personligt riktad udd i den aktion som han har fört i den här saken. Herr Wistrands interpellation i kammaren åtföljdes ute i landet av ett flertal artiklar i högerpressen av samma art som vid tidigare aktioner gentemot krigsmaterielverket eller mot herr Ödeen personligen. Den lilla personliga udden gör att jag inte vill låta detta tillfälle gå förbi utan att tillfoga, att av resultatet av regeringens prövning av det föreliggande fallet får utläsas ett fullt och orubbat förtroende för den ämbetsman som det gäller.

Låt mig härefter stanna ett ögonblick vid den anmärkning som herr Wistrand gjorde när han sade, att han mycket väl kan förstå de bevekelsegrunder, som regeringen har haft, men att han ändå inte är tillfreds på grund av att generaldirektör Ödeen förklarat, att hinder inte borde föreligga för den firma, i vilken han är sakkunnig, att eventuellt åtaga sig uppdrag även från företag, som tillhör krigsmaterielindustrien, och från vilket krigsmaterielverket skulle kunna komma att beställa varor. Krigsmaterielverket är ju en inköpande myndighet, som å försvarets vägnar beställer krigsmateriel från olika firmor. Det kanske inte anses otillbörligt, herr talman, om jag förlänger debatten något genom att här återge det uttalande som generaldirektör Ödeen gjort. Det förhåller sig så att han kallades till 1945 års riksdagsrevisorer, bland vilka herr Wistrand satt som ordförande. Vid det tillfället fick han en fråga ställd till sig av herr Wistrand, och det är svaret på den frågan som herr Wistrand här har återgivit på det sättet, att generaldirektör Ödeen skulle ha sagt, att firman var oförhindrad att mottaga uppdrag från krigsmaterielindustrien. Jag

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
skall be att få läsa upp vad som enligt generaldirektör Ödeen förekom vid tillfället.

Generaldirektör Ödeen anför: »Vid detta tillfälle framställde revisorernas ordförande till mig en fråga av ungefär följande lydelse: 'Generaldirektören har ju en privat ingenjörfirma?' Till svar härpå yttrade jag, att ordföranden med sin fråga torde avse den verksamhet, som bedrivs under firma Ödeens ingenjörbyrå aktiebolag, i vilket bolag jag har aktiemajoriteten. Jag upplyste samtidigt om att jag anlätades som sakkunnig av detta bolag. Sedan ordföranden frågat, huruvida jag ansåg detta vara lämpligt, svarade jag, att jag icke tidigare haft anledning ifrågasätta detta, emedan jag förutsatte, att frågan prövats av Kungl. Maj:t redan 1943, innan jag erhöll tillstånd att vara sakkunnig i bolaget. Det syntes framgå av ordförandens nästa yttrande, att han icke ägde kännedom om att jag innehade dylikt tillstånd. — På särskild fråga av ordföranden rörande arten av bolagets uppdrag meddelade jag, att dessa i huvudsak utgjordes av byggnadskonstruktionsuppdrag samt uppdrag att projektera industrianläggningar. Denna min upplysning föranledde ordföranden till frågan, huruvida bolaget hade uppdrag av det senare slaget jämväl för sådan industri, som vore leverantör till krigsmaterielverket. Jag besvarade frågan genom att hänvisa till att jag på grund av min ringa befattning med bolaget icke omedelbart kunde lämna bestämt besked i detta avseende. Emellertid erbjöd jag mig att, om revisorerna så önskade, från bolaget införskaffa uppgift härom, vilket dock av ordföranden icke ansågs erforderligt. I stället tillfrågades jag av ordföranden, huruvida jag ansåge, att bolaget borde åtaga sig ett industriprojekteringsuppdrag från ett företag, som vore leverantör till krigsmaterielverket. Härtill genmälte jag, att jag icke ansåge det föreligga något hinder för bolaget att åtaga sig ett dylikt uppdrag. — Denna min sålunda lämnade relation utgör, såvitt jag nu kan erinra mig, det huvudsakliga innehållet av samtalet mellan revisorernas ordförande och mig i förevarande avseende. Jag tillåter mig nu framhålla, att varje större industrieföretag i landet är eller kan — åtminstone i vissa situationer — tänkas bli leverantör till krigsmaterielverket, att min befattning med bolagets verksamhet — icke minst därför att tiden ej annat medger — är ytterst ringa och såsom torde framgå av den av revisorerna refererade bolagsordningen och av Kungl. Maj:ts likaledes av statsrevisorerna åberopade beslut helt inskränker sig till att fungera såsom sakkunnig hos bolaget, samt att det antal uppdrag bolaget erhållit från industrien i förhållande till antalet uppdrag från andra företag och personer torde vara mycket ringa.»

Jag tror att jag kan sluta citatet där. För egen del vill jag tillägga följande. Om en ämbetsman angripes för ett sådant arrangemang som det föreliggande och han svarar genom att redogöra för det sakliga läget och vidare tillägger: »Jag är en hederlig man och jag låter mig inte i min ämbetsutövning påverka av det förhållandet att jag har en tjänst vid sidan av ämbetet», är det också mycket rimligt, att han säger att hans hederlighet sträcker sig därhän, att om bland kunderna hos det företag, där han är sakkunnig, skulle förekomma en krigsmateriefirma eller en firma som kan komma att leverera krigsmateriel, skulle inte heller det kunna påverka honom. Jag finner det fullt logiskt och konsekvent att generaldirektören intog den ståndpunkten.

För övrigt vill jag tillägga, att det väl ändå är en ohållbar uppfattning om arbetet inom ett av statens centrala verk att förmena, att chefen skulle på grund av personliga intressen genomdriva beslut som inte vore sakligt berättigade. Generaldirektörerna i våra verk äro inte några diktatorer, herr Wistrand! Det går inte till på det sättet att generaldirektören och chefen

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
säger, att »nu skall vi göra upp det där på det viset» alldeles oavsett vad som är sakligt motiverat. Utan det går till på ett helt annat sätt.

Jag ber om ursäkt, herr talman, om jag tagit kammarens tid i anspråk med en alltför lång framställning i denna sak. Jag vill tillägga, att jag naturligtvis endast med en viss motvilja har berört rent personliga förhållanden, men efter de upprepade attackerna mot krigsmaterielverket och dess chef har jag ansett det nödvändigt att något utförligare än som eljest varit befogat framlägga mina synpunkter på saken. För övrigt har jag endast att avvakta resultatet av herr Wistrands hotelse, att denna sak ytterligare skall behandlas »inför vederbörligt forum».

Herr von Heland: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets senaste anförande vill jag endast framhålla en synpunkt på förhållandet mellan statsrevisionen och generaldirektör Ödeen, även om det väl egentligen är onödigt att behandla frågan här i kammaren och det är möjligt att statsrevisionens dåvarande ordförande kommer att ytterligare belysa förhållandet.

Jag kan försäkra, att statsrevisorerna förra året utan undantag blevo mycket missbelättna med anledning av svårigheterna att få begärda uppgifter av generaldirektör Ödeen och över att dessa uppgifter voro så olika vid olika tillfällen, att man till och med — vilket jag inte förr eller senare varit med om i statsrevisionen — vid generaldirektörens sista besök i revisionen ansåg det nödvändigt att ha en stenograf vid sammanträdet.

Det synes mig också vara överflödigt att här debattera krigsmaterielverket, eftersom ju statsrådet ämnar tillsätta en utredning berörande även detta verk. Däremot förefaller det mig som om frågan om generaldirektör Ödeen skulle vara värd att något ytterligare diskuteras. Statsrådet förklarade, att han alltid ville vara vaksam i sådana här frågor, och tillade att man prövat men inte kunnat finna anledning till någon åtgärd. Jag vill försäkra, att med detta mitt lilla anförande vill jag inte rikta någon udd mot någon, utan jag önskar endast få redogöra för min uppfattning i själva sakfrågan. Jag måste förklara, att jag tycker att det är beklagligt om, såsom man kunde tro efter statsrådets första anförande, inom statsförvaltningen finnas flera ämbeten, där intressena äro så sammankopplade som hos generaldirektör Ödeen. Herr Wistrand har ju redan klarlagt, att statsrevisorerna voro fullt eniga i sin uppfattning, att det är olämpligt att en generaldirektör och chef för ett upphandlande verk äger ett företag, som kan få ekonomisk vinning av uppdrag från anbudsgivare till det upphandlande verket, och herr Wistrand framhöll också att riksdagen delade denna statsrevisorernas uppfattning.

Ingen i debatten har berört en sida av frågan, som gör att jag anser den alldeles särskilt betänklig. Jag tycker att det är något i detta sammanhang mycket viktigt, att krigsmaterielverket icke är underkastat upphandlingsförordningens bestämmelser. Krigsmaterielverket kan alltså negligera inkomna anbud och efter enskilda underhandlingar godta den leverantör som verket anser lämpligast. En subjektiv uppfattning skulle alltså kunna göra sig gällande — jag vill inte påstå att någon sådan uppfattning gjort sig gällande — och detta kan tyvärr föranleda mycket beklagliga insinuationer. Jag kan härvid hänvisa till en artikel benämnd »Upphandlingsteknik eller utpressning», som var införd förra året i tidskriften *Intendenturen*.

Nu förklarar herr statsrådet, att det inte har varit några komplikationer, men jag tycker att det är en mycket allvarlig komplikation, att man på grund av generaldirektörens delade intressen och att upphandlingsförordningens bestämmelser inte gälla för hans verk överhuvud taget *kan* föra fram insinuationer. Jag är övertygad om att statsrådet instämmer däri, att det är olyckligt

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
om statsmakterna föranleda, att allmänheten alldeles i onödan kan smutskasta statliga institutioner, varigenom förtroendet för statens verk och tjänstemän nödvändigtvis måste komma att minska.

Det är just därför som jag anser frågan allvarlig, och jag hoppas att regeringen ånyo skall överväga den av statsrevisorerna väckta frågan och i samband därmed pröva, om krigsmaterielverket alltjämt skall vara befriat från att tillämpa upphandlingsförrordningens bestämmelser. För statens verk och dess tjänstemän anser jag, herr talman, att det skulle vara mycket lyckligt med en omprövning av frågan.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Den fråga, som berördes i senare delen av interpellationen, och det svar som herr statsrådet har givit därpå — generaldirektör Ödeens förhållande till sin firma — var föremål för en mycket ingående granskning i statsutskottet i anledning av statsrevisorernas uttalande, innan utskottet avgav sitt utlåtande den 24 maj i år. Frågan behandlades inte bara på vederbörande utskottsavdelning, utan utskottet i dess helhet informerades och tog del av ärendet. Efter denna ingående granskning uttalade utskottet: »Enligt vad utskottet inhämtat har Ödeens inkomst av annan verksamhet än statstjänst under senare år uppgått till så stora belopp, att det enligt utskottets mening kan ifrågasättas, huruvida icke deras förvärvande måste ha inkräktat på hans verksamhet inom krigsmaterielverket.» Vi hade nämligen införskaffat uppgifter från vederbörande taxeringsmyndigheter, och av dessa uppgifter framgick, att hans inkomster, sedan lönen från krigsmaterielverket avdragits, avsevärt stigit just vid den tidpunkt, då han tillträdde tjänsten vid krigsmaterielverket.

Utskottet fann det också anmärkningsvärt, att generaldirektör Ödeen ansett sig kunna utnyttja det av Kungl. Maj:t lämnade tillståndet att åtaga sig uppdrag av här avsedd art i den omfattning som skett, och tillade: »Såsom särskilt betänkligt synes den av Ödeen för revisorerna tillkännagivna ståndpunkten böra karakteriseras, att det bolag, i vilket Ödeen äger aktiemajoriteten och från vilket en betydande del av hans inkomst härflyter, kan anses vara oförhindrat mottaga byggnadskonstruktionsuppdrag jämväl från krigsmaterielverkets leverantörer.»

Utskottet fann med anledning härav att frågan om tillstånd för generaldirektör Ödeen att åtaga sig uppdrag vid sidan av sin statstjänst borde upptagas till förnyad prövning. Vi voro inom utskottet ense om dessa uttalanden, och riksdagen har i sin skrivelse till Kungl. Maj:t givit uttryck åt samma mening.

Nu säger statsrådet att generaldirektör Ödeen icke längre fungerar såsom styrelse för sin egen firma. Men samtidigt har statsrådet i sitt svar medgivit, att Ödeen har kvar intressegemenskapen med byrån, i vilken han alltjämt äger aktiemajoriteten.

Till försvar för sin ståndpunkt har statsrådet gått tillbaka många år i tiden och letat fram ett fall, där dåvarande chefen för byggnadsstyrelsen hade ett arkitektkontor vid sidan av sin tjänst. Eftersom jag såsom ledamot av statsutskottet starkt kritiserat även det förhållandet, vill jag säga att kritiken till slut ledde till en ändring i chefskapet för byggnadsstyrelsen. Kritiken i statsutskottet väcktes någon tid efter utvidgningen av länsarkitektkontorsorganisationen, varigenom frågan kom i ett mera komplicerat läge. Frågan togs upp inte endast en gång utan under ett par år i statsutskottet och föranledde starkt kritiska uttalanden, vilka också statsrådet redovisat i sitt anförande.

Genom att i detta sammanhang åberopa detta gamla fall, där kritiken till

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
slut föranledde en ändring, tycker jag statsrådet har intagit en mycket svag ståndpunkt.

Herr statsrådet har i sitt senare anförande förklarat, att de problem, som man rör sig kring, äro förtjänta av uppmärksamhet. Det torde vi väl alla vara ense om. Herr statsrådet har givit en del exempel på möjliga konflikter hos statstjänstemän på grund av intressen i enskilda företag och har bland annat påpekat, att en statstjänsteman kan vara aktieägare i ett företag och på den grund bli misstänkt för att ha intressen som icke äro väl förenliga med tjänsten. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på att här är det frågan om en man som äger den firma, i vilken han är intresserad. Han innehar hela aktiemajoriteten, och det var samma förhållande som föranledde kritiken mot den förutvarande chefen för byggnadsstyrelsen.

Jag kan inte finna annat än att det svar, som herr statsrådet har lämnat i denna del av sitt interpellationssvar, inte kan anses tillfredsställande. Man måste väl ändå pröva själva arten och graden av den intressegemenskap som föreligger.

När herr statsrådet i sitt svar på den andra frågan i interpellationen in-gick på en på förhand skriftligen avfattad, personlig polemik mot interpellanten, kan jag inte underlåta att säga, att detta är någonting som åtminstone jag aldrig tidigare har hört förekomma i interpellationssvar från statsrådsbanken. Jag kan inte finna annat än att sådana former för interpellationssvar skulle komma att verka mycket irriterande och åtskilligt störande, och jag skulle finna det betänkligt om det upprepas i fortsättningen.

Herr **Wetter**: Herr talman! Den, som arbetar eller har arbetat inom försvarets förvaltningsorganisation, kan nog inte komma ifrån — även om man då och då kanske anlägger vissa subjektiva synpunkter — att här föreligger en mycket stor överorganisation. När kriget började måste de små förvaltningsorganisationer, som försvaret hade till sitt förfogande, givetvis hastigt förstärkas med kompetent personal. Men denna tillfälliga förstärkning har permanentats i och med tillkomsten av nya stora ämbetsverk. Det är faktiskt numera ytterligt svårt för det ena ämbetsverket att veta vad det kan göra utan att trampa det andra ämbetsverket på tårna, och på det sättet kan det icke bli någon arbetsro och icke heller någon möjlighet att verkligen prestera ett produktivt arbete.

Jag vill därför, herr talman, såsom min uppfattning säga att det både för skattebetalarna och för dem, som arbeta inom försvarets förvaltning, är synnerligen tacknämligt om den utredning, som herr statsrådet nu har utlovat, verkligen snart kommer i gång, och jag hoppas att den skall utföra sitt arbete fort och effektivt.

Herr **Sandén**: Herr talman! Jag skall be att få instämma med herrarna Wistrand och von Heland. Jag kan till fullo vitsorda deras skildringar av vad som förekom i statsrevisionen. Vi förde i den avdelning, som hade hand om saken, så pass många och långvariga samtal med herr Ödeen, att jag tycker att det inte kan lämnas några ytterligare upplysningar från det hållet utöver dem, som vi lyckades plocka fram.

Jag är glad för att herr statsrådet ser till att saken blir utredd, och jag skulle anse det vara önskvärt om riksdagen, som ju många gånger har ventilerat sådana här frågor, finge en klar rågång uppdragen. Det finns ju fler generaldirektörer än chefen för krigsmaterielverket, och jag undrar vad riksdagens ledamöter skulle säga, om till exempel chefen för patentverket hade en

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
egen konsultationsbyrå med uppgift att lämna goda råd till sådana som måste anlita hans verk för att komma ett steg framåt.

Det finns för visso i detta sammanhang åtskilligt att säga, som skulle kunna adresseras till statsrådet Vougt, men jag önskar inte förlänga debatten. Jag vill bara tillägga att det är roligt att höra att det finns bisysslor som, i trots av att arbetet tycks vara så ringa, äro så lönande som den, som har kunnat kombineras med här ifrågavarande befattning. Vore det lika väl ordnat för alla, för både generaldirektörer och landshövdingar och andra, inte minst för statsråden själva, så kunde vi ju skatta oss ganska lyckliga.

Jag ber, herr talman, att få uttala min förhoppning att den utredning, som herr statsrådet har utlovat, skall bli både grundlig och tillfredsställande och att riksdagen, om inte förr så när den ligger klar, skall få tillfälle att taga definitiv ståndpunkt.

Herr Wistrand: Herr talman! Statsrådets svar på min interpellation har redan tillräckligt belysts vid dagens sammanträde, och när jag begärde ordet var det därför att herr statsrådet ville sätta sin alldeles speciella lilla udd — för att använda hans eget uttryck — på detta och ville ge det sken av att vara något slags perfid högerintrig, som han väl menade det vara med hänsyn till uttalanden i högerpressen angående denna sak sedan interpellationen var framställd.

Jag vill på det bestämdaste avvisa detta försök till färgläggning av saken. Hela denna fråga har inom statsrevisionen behandlats under inbördes fullt och öppet samförstånd och utan någon som helst hänsyn till partiställning. Vad som skrives i högertidningarna ute i landsorten kan jag inte kontrollera — jag har inte, kanske i motsats till herr Vougt, så stora möjligheter att åstadkomma tidningsartiklar genom att dra i ett snöre, om jag så får uttrycka mig. Å andra sidan ligger det ju ganska nära till hands för högertidningarna att särskilt observera, när en högerman framträder här i riksdagen.

Men försök att lägga en annan synpunkt på detta, herr statsråd! Det har ingenting med partisynpunkter att göra, utan det har en helt annan innebörd.

Jag vill också understryka vad som redan är sagt på annat håll, nämligen att denna jämförelse med dåvarande generaldirektören Tengbom — jag minns inte om hans namn är nämnt eller inte, men det var ju honom det gällde — i detta sammanhang inte har någon eller i varje fall mycket liten relevans. Här gäller det ett upphandlande verk och huruvida chefsställningen i detta verk kan förenas med en rörelse, som har till syfte att betjäna allmänheten, där ibland just det verkets leverantörer, vilka vederbörande själv uppger sig icke vilja avstå ifrån som eventuella uppdragsgivare. Det har mig veterligt inte förekommit några komplikationer på grund av detta förhållande. Jag har icke heller velat påstå något annat. Men även om så är fallet, skapar man här ett prejudikat, och jag undrar om det kan vara rätt att ordna förhållandena så att de kunna inleda en ämbetsman i frestelser, låt vara att det mycket väl kan hända att statsrådet Vougt har rätt i sin personliga uppskattning av generaldirektör Ödeen. Och jag skulle vilja tillägga: är det verkligen rätt att en hög statstjänsteman på en mycket ömtålig post har en sådan bisyssla att han kan bli föremål för misstankar, även om de i vissa fall kanske äro fullkomligt ogrundade? Det finns ställningar, där man icke ens får utsätta sig för möjligheten att kunna bli misstänkt.

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)

Herr **Forslund**: Herr talman! Jag skall inte blanda mig i diskussionen i annan mån än att jag vill återföra den till den principiella frågan om för-
enande av enskild verksamhet med statstjänst.

Jag vill understryka vad som många gånger förr har kommit till uttryck här i riksdagen, nämligen att man måste hålla hårt på regeln att en i statens tjänst anställd person, framför allt en person i ledande ställning, måste stå fri och obunden av enskild verksamhet. Det får icke förekomma engagemang av något slag, som skulle kunna ge anledning till misstankar om att inte allt sker så som det borde. Jag sätter utomordentligt stort värde på vår ämbetsmannakår, som har visat sig alltigenom bestå av synnerligen praktiska människor, och jag tror att det är också i dess eget intresse att den gamla regel upprätthålles, som riksdagen så många gånger har understrukt.

Jag måste säga, att jag i senare delen av det upplästa svaret nästan tyckte mig märka något som tydde på att man i någon mån är i färd med att sudda ut gränserna härvidlag. Är detta mitt intryck riktigt, så vill jag säga att riksdagen enligt min mening bör mycket noggrant observera utvecklingen och se till att det inte på något som helst sätt blir en utveckling i strid mot den av riksdagen så ofta tidigare intagna ståndpunkten.

Jag har i min verksamhet mött verkschefer i detta land, som ha känt det såsom en oskriven lag att icke på något som helst sätt vara engagerade på annat håll än i det verk de skulle tjäna, och jag måste säga att jag förvånar mig över att det finns verkschefer, som inte intaga samma ståndpunkt.

Jag vill också passa på tillfället att uttala min förvåning över att det mångsyssleri, som vi ibland bruka tala om, fortfarande kan få sprida sig i den omfattning som sker. Jag undantar i detta fall inte våra landshövdingar. Även de äro ämbetsmän av hög rang och böra därför stå fria. Jag blev oneligen litet förvånad, när jag någon dag efter riksdagens senaste diskussion i det speciella fall, som här är i fråga, fick läsa i tidningen att samme generaldirektör blivit utsedd att vara revisor för det stora trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund. Uppdraget var kanske givet innan vi här i riksdagen klanderade detta mångsyssleri, men det var i alla fall inte något tecken på en förändring.

Vad jag i detta sammanhang vill understryka, herr talman, är att man får se till att ämbetsmännen erhålla en sådan lön att de kunna trivas i vårt statsverk och vara befriade från enskilda engagemang av olika slag.

På mig verkar det litet löjligt när det talas om att den, som helt äger ett bolag, är »konsulent» i företaget. Det är, måste jag säga, ett ganska egendomligt uttryckssätt.

För övrigt har jag ingenting att tillägga i den diskussion, som i sakfrågan har förts mellan statsrådet och interpellanten. Jag har velat markera en rent principiell ståndpunkt. Och när nu regeringen skall föranstalta om en översyn vill jag för min del rekommendera, att det göres till ett rättesnöre för utredningsmännen att söka finna andra former för compensationen, om en sådan nu är ofrånkomlig. Skall det behövas någon compensation för ämbetsmän, då får man lov att skapa den på annat sätt än genom att tillåta enskilda engagemang.

Herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Jag vill försäkra den siste ärade talaren att jag helt omfattar det ideal, som han här uppställer. Det är i högsta grad önskvärt att man har tjänstemän och ämbetsmän, som stå i alla avseenden fria och obundna. Men jag letar fortfarande efter en vägledning för att kunna förverkliga den principen i den mån det gäller mitt ämbetsområde. Borde inte konstitutionsutskottet eller statsrevisorerna eller någon annan av de auktoriti-

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
teter, som riksdagen själv inrymmer, söka att få fram några regler, som man skulle kunna gå efter, i stället för att syssla med de individuella fallen?

Hur svårt problemet är skall jag nu försöka belysa genom att ta upp en av de anmärkningar, som framfördes av herr Sandén, en av ledamöterna i 1945 års statsrevision. Han sade att det är bra märkligt, att det kan finnas så lösnande bisysslor som i detta fall, och han syftade följaktligen på det förhållandet att generaldirektören Ödeen är sakkunnig konsulent inom det företag, som han själv har skapat. Därtill skall jag be att få anföra, vad generaldirektören Ödeen i en promemoria av den 7 oktober 1946 säger i denna punkt. Han framhåller, att han mycket väl kunde ha kringgått varje som helst möjlighet att göra anmärkningar mot honom genom att ha lämnat styrelsen i det bolag, som han själv ägde. Om han icke hade stått såsom sakkunnig i bolaget, kunde ingen människa ha förmenat honom att ta inkomster av sina aktier i bolaget. Eftersom hans sakkunniguppdrag, såsom han själv har angivit, begränsar sig till rådgivning under ett fåtal dagar om året, är hans inkomst snarast att betrakta såsom en inkomst av kapital. Om läget sedan han inträtt som generaldirektör anför han följande:

»Jag ansåg mig därför ej kunna helt lämna firman utan hemställde den 5 maj 1944 om Kungl. Maj:ts medgivande att vara sakkunnig hos firman, vilket också bifölls. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att denna min framställning ej föranleddes av ekonomiska skäl, då jag ju såsom huvudaktieägare självklart kunde betinga mig den reveny av företaget, som jag vann lämplig och som rörelsen medgav, och vidare att jag med hänsyn till att bolaget, som avsetts vara familjebolag med mig såsom i realiteten ende ägare, vid övertagandet av rörelsen ej erlade någon ersättning till mig för de i förhållande till firmans omslutning betydande tillgångar, som förefunnes i form av goodwill och dolda reserver, bland annat upparbetade men ej fakturerade uppdrag. Måhända bör därtill även påpekas, att, ehuru motsatsen torde kunna utläsas ur statsrevisorernas uttalanden, någon inskränkning i rätten för mig att äga aktiemajoritet i bolag och därav erhålla inkomster ej grundlagsenligt torde förefinnas, lika litet som jag kan göras ansvarig för ett dylikt bolags åtgärder, bland annat i fråga om valet av kunder.»

Vad jag nu har att hålla mig till är två omständigheter. Förhållandena äro i detta särskilda fall uppenbarligen ordnade på ett sätt, som kan vara ägnat att väcka uppmärksamhet, men vederbörande har själv betraktat det såsom en hederssak att icke försöka dölja det faktum, att han står i ett visst förhållande till en firma, som han själv har upparbetat. Han säger också, att om han skall lämna statstjänsten, måhända på grund av den kampanj som föres emot honom, så vill han trygga sina utkomstmöjligheter i framtiden. Jag har mycket svårt att se, hur jag från detta fall skulle kunna komma fram till någon principiell tolkning, som jag här skulle kunna ange. Detta är det ena. Det andra gäller den rent personliga prövningen av saken: det finns icke någon anledning att misstänka att icke den verkschef, som det här är fråga om, helt och fullt motsvarar det förtroende, som har visats honom i första hand av den regering som lämnade honom tillstånd att inneha detta sakkunniguppdrag. Jag vill i den punkten tillägga att jag sålunda icke ser mig ha någon möjlighet att uppdraga den klara rågång, som herr Sandén efterlyste.

När riksdagens revisorer av år 1945 upptogo frågan om krigsmaterielverket, hade i pressen och annorstädes framställts en hel del anmärkningar mot detta verk. Med anledning av dessa anmärkningar begärde chefen för krigsmaterielverket, generaldirektör Ödeen, i oktober 1945 hos mig att en undersökning beträffande dessa anmärkningar skulle verkställas. Detta föranledde mig att uppdraga åt sakrevisionen att verkställa den begärda utredningen angående, som

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
det hette, vissa förhållanden i samband med anskaffningen genom krigsmaterielverkets försorg av krigsmateriel för armémyndighets räkning. Sakrevisionen uppdrog i sin tur åt f. d. generaldirektören Granholm att verkställa denna utredning, och generaldirektör Granholm har nyligen insänt resultatet av sin utredning till sakrevisionen. Sakrevisionen har vidarebefordrat denna utredning jämte ett antal hemligstämplade bilagor till försvarsdepartementet, och jag har glädjen att också i detta avseende ha herr Wistrand som medbrottsling, så till vida som herr Wistrand i sakrevisionen, utan att anmäla något missnöje över utredningens resultat, har varit med om att denna utredning vidarebefordrades till försvarsdepartementet. Jag drar nu inte alls upp detta för att söka sak med herr Wistrand, utan jag är tvärt om mycket tacksam för att det inte råder någon meningsskiljaktighet i den punkten. Jag skall givetvis icke trötta kammaren med att citera vad som har sagts i denna utredning, men om någon önskar få upplysningar, är jag beredd att lämna dem. I praktiskt taget alla punkter faller utredningsmannens omdöme ungefär på det sättet, att man med hänsyn till de svårigheter som ha förelegat för krigsmaterielverket, som var ett nytt verk och som arbetade under svårartade förhållanden, måste säga att verket har klarat sin uppgift förhållandevis väl. Jag tror att det kan vara värt att anteckna till riksdagens protokoll, att en väsentlig del av de ouppklarade anmärkningar, som voro underlag för missnöjet med krigsmaterielverket och generaldirektör Ödeen från 1945 års statsrevisorers sida, nu ha blivit klarlagda.

Vad herr von Heland yttrade beträffande det faktum, att krigsmaterielverket har befriats från skyldigheten att följa upphandlingsförordningen, är riktigt. Samma sak gäller också beträffande en del andra statens verk. Detta upphävande av skyldigheten att följa upphandlingsförordningen har föranlett kritik. Men varifrån har den kritiken kommit? Jo, den har kommit från industrien, som anser att krigsmaterielverket använder sin frihet från skyldigheten att följa upphandlingsförordningen till att *pressa ned* industriens priser. Däremot känner jag icke till att det någonsin har antytts, att friheten från att följa upphandlingsförordningen skulle kunna göra det möjligt för verket att gå i den andra riktningen, d. v. s. att betala en leverantör *högre* priser än som skulle vara nödvändigt. Beskyllningen mot krigsmaterielverket har ju tvärt om varit, att verket har arbetat för hårt i prispressande riktning.

Låt mig i det sammanhanget till slut säga några ord med anledning av det anförande, som nyss hölls från göteborgsbanken av herr Wetter. Jag är väl medveten om att en av anledningarna till att krigsmaterielverket kommit i så hårt blåsväder är, att det finns två mycket mäktiga betydelsefulla parter som haft anledning till missnöje med krigsmaterielverkets existens. Den ena av dessa är industrien. Såsom jag nyss nämnde ha de industrier, som träffa överenskommelser med krigsmaterielverket, ofta känt sig stå inför en prispressning, och det är klart att detta inte kan framkalla någon särskild tillfredsställelse inom industrien. Följaktligen utgår en hel del av det missnöje, som krigsmaterielverket har varit utsatt för, otvivelaktigt från de stora industrier som under kriget haft med tillverkningen av krigsmateriel att göra. Den andra part, från vilken starkt missnöje med krigsmaterielverket har gjort sig gällande, är de militära förvaltningarna. Dessa skötte tidigare var för sig den uppgift, som krigsmaterielverket har fått sig anvisad. Arméförvaltningen köpte ammunition, marinförvaltningen köpte ammunition, flygförvaltningen köpte ammunition och en hel del andra militära organ köpte kanske också ammunition eller vapen och annan krigsmateriel. Krigsmaterielverket tillkom för att centralisera denna upphandling. En icke oväsentlig arbetsuppgift bröts alltså ut från de militära förvaltningarna, och det är mänskligt om man där känner missnöje med detta.

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)

Jag omnämnde nyss den utredning, som på sakrevisionens uppdrag har verkställts av f. d. generaldirektören Granholm. Den utredningen gäller i mycket hög grad kritik, som på sakrevisionens uppmaning har framställts mot krigsmaterielverket av arméförvaltningens bägge avdelningar, intendenturavdelningen och tygavdelningen. Det är mycket lätt att spåra, vilken stark friktion som efter krigsmaterielverkets tillkomst har förekommit mellan detta verk och den nyss nämnda förvaltningsgrenen. Krigsmaterielverket har sålunda kommit att stå i korsdraget mellan missnöjet från dessa båda håll, och det förklarar mycket av det rabalder, som under lång tid har förekommit kring krigsmaterielverket. Om därtill fogas, att krigsmaterielverkets chef ingalunda är stöpt i samma form, inte heller politiskt, som våra generaldirektörer i allmänhet, så är detta kanske också någonting som kan bidra till att förklara den kritik, som vi under sista året ha hört så mycket om.

Därmed har jag naturligtvis inte velat säga, herr talman, att det inte funnits saklig anledning till kritik i vissa avseenden.

Herr **Wistrand** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! När herr statsrådet nu drar fram ännu ett yttrande av sakrevisionen, vill jag erinra om att riksdagens revisorer uttryckligen i sin berättelse meddelat att just denna fråga, som låg under sakrevisionens behandling, icke av dem upptagits till bedömande. Vad det kan vara för slags polemik att draga upp denna sak efter ett så tydligt och klart avståndstagande från statsrevisorernas sida förstår inte jag. Även om herr statsrådet i huvudsak riktigt återgivit innehållet i generaldirektör Granholms utlåtande, kvarstår f. ö. dock även i detta utlåtande en del anmärkningar mot verket.

Herr statsrådet säger att det är militärerna och industrien som äro källan till klandret mot krigsmaterielverket. Jag vet inte om så är fallet, men det är ju möjligt. Vi ha ju i varje fall handlat på självsyn inom statsrevisionen. Jag tror också att en så självständig man som överbefälhavaren förvärvat sin ståndpunkt i denna sak, som är densamma som statsrevisionens, på grund av en personlig uppfattning. Vad vi emellertid märkte när vi började vår revision inom krigsmaterielverket var en fullkomlig revisionsskräck, som tog sig uttryck på alla möjliga sätt, bland annat däri att vi fingo gå den ytterligt ovanliga vägen att begära Kungl. Maj:ts åläggande för verket att ställa sina handlingar till förfogande för att vi överhuvud taget skulle få några papper på bordet. Och detta i andra sammanhang fullkomligt okända motstånd fortsatte, inte hela tiden, men så länge, att statsrevisionen avsevärt hindrades i sitt arbete.

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Det råder väl ingen tvekan om att den opinion, som här kommit till uttryck, hos åtminstone vissa av talesmännen bottnar i en mycket bestämd vilja att slå vakt om de svenska ämbetsmännens frihet från ovidkommande intressen, om de svenska ämbetsmännens obesticklighet och dylika ting. Jag tror att det är värdefullt att denna opinionsyttring gjort sig hörd i den svenska riksdagen. På den punkten föreligger det icke några meningsskiljaktigheter mellan regeringen — rättare sagt samlingsregeringen, ty det är ju dess åtgärder som kritiserats och inte den sittande regeringens — och dem som klandrat den företagna åtgärden.

Men vad gäller då saken? Jo, en regering, alltså den samlingsregering som satt vid denna tidpunkt, har velat ha en skicklig och i det praktiska livets värv förfaren man som ledare för det stora krigsmaterielverket, vars skötsel

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
var i så hög grad utslagsgivande för användningen av många miljoner av skattebetalarnas pengar. Det var ganska naturligt att regeringen vände sig till en representant för det praktiska livet, och det var också ganska naturligt att kretsen av kandidater till posten var snäv. Man hittade en person, som man trodde var skickad för detta uppdrag och som sedermera också enligt samstämmiga yttranden har lyckats, herr talman! Det har icke framkommit någon kritik som stått sig mot det sätt på vilket han skött sin sak, utan tvärtom har det sagts att han besparat oss mycket betydande utgifter. Denne man från det praktiska livet hade arbetat upp en stor konstruktionsfirma — han ägde praktiskt taget alla aktierna i denna firma — och det är väl ändå en ganska underlig tanke att man skulle säga till honom, att om han går över i statens tjänst måste han göra sig av med den förmögenhet han placerat i den firma, som han äger och själv har skapat. Det är möjligt att den då sittande regeringen borde ha ställt honom inför detta val, men det är i så fall ett misstag som skedde *då*. Det som sedermera kritiken hängt upp sig på rör ju en rent formell angelägenhet, ty huvudparten av hans inkomster härflyter från detta aktieinnehav, vilket han inte dolde att han ämnade behålla i fortsättningen. För att undanröja skymten av varje misstanke att han försökt att på något sätt smussla har han av Kungl. Maj:t begärt tillstånd att få inneha konsulentbefattningen i sin egen firma. Han hade uppenbarligen inte behövt begära detta tillstånd. Det är riktigt som han säger, att han kunde ha tillgodogjort sig inkomsten av firman ändå, såsom inkomst av aktieinnehavet, och jag undrar hur man i så fall skulle ha kommit åt affären.

Frågan gäller alltså: handlade regeringen riktigt när den vände sig till en det praktiska livets man, som var innehavare av en konstruktionsfirma, utan att samtidigt säga till honom att han inte fick ha sin förmögenhet placerad i sin egen firma? Försvarsministern har alldeles rätt när han säger, att man inte kommer långt med principiella deklARATIONER, om man inte samtidigt ger en anvisning om hur denna intressekonflikt, som ju är obestriddig, skall kunna lösas, men det ha de ärade talesmännen för den kritik som här framförts inte på något som helst sätt givit.

Jag vill sluta med att understryka vad jag sade i början av mitt anförande. Det är ett stort och viktigt problem, som här förts på tal, och jag kan inte finna annat än att det är glädjande att opinionen inom den svenska riksdagen är så känslig på denna punkt. Det är för den skull självklart att regeringen med största uppmärksamhet måste följa överhuvud taget allt som kan tänkas ge anledning till misstanke i fall som dessa.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Om det ärende, som nu närmast är i fråga, har jag ingen som helst kännedom, och jag ber att vad jag säger inte fattas direkt eller indirekt såsom något uttalande därom. Vad som uppkallat mig är försvarsministerns intressanta utläggningar rörande problemet om möjligheten att lösa den intressekonflikt mellan enskilda och allmänna intressen, som vi stå inför.

Herr statsrådet gjorde en del spirituella erinringar om allsköns intressekonflikationer som kunna förekomma. Han antydde till och med att i detta samhälle, som är så funtat att vi fortfarande erkänna den privata äganderätten, skulle egentligen alla som äro ägare av egendom på ungefär samma skäl som innehavaren av en konstruktionsfirma vara utestängda från statstjänsten. Jag skulle naturligtvis kunna bidra med reflexioner av samma art och dra fram en hel del kategorier av människor, som åtnjuta statens stöd i varjehanda olika hänseenden och som av samma anledning skulle vara diskvalificerade. Dylika resonemang, som peka på alltings relativitet, äro ju välkända från varje till-

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
fälle då man gör ett försök att komma till rätta med förhållanden av denna art. Man pekar på gränsfällen, man pekar på svårigheterna att dra några bestämda linjer, och så säger man att det hela får väl vara — man suddar ut gränserna, som någon sade här i debatten, och man kommer till det resultatet som herr statsrådet gjorde, att vi inte ha någon annan råd än att det hela får bli en förtroendesak. Regeringen får bedöma varje särskilt fall.

Gentemot detta känner jag ett behov att mycket starkt få understryka angelägenheten av att man på detta ömtåliga område gör vad som göras kan för att uppställa bestämda regler och bestämda principer. Det är en strävan som har drivits sedan gammalt i detta samhälle och som tagit sig uttryck i vår rättegångsbalk, i våra välkända strama och sträva jävsregler för domare och ämbetsmän, och som vidare tagit sig uttryck i ett reglementerande vid många tillfällen av statstjänstemännens bisysslor. Inte minst i riksdagen har man varit intresserad av detta. Man har uppställt dessa regler i fullt medvetande om att de i de enskilda fallen komma att verka för strängt och drabba personer om vilkas hederlighet man är fullkomligt övertygad. Man vet kanske att en domare, som träder ifrån domarsätet på grund av jäv, skulle ha dömt rättfärdigt om han icke gjort det, men vi tillämpa dessa regler därför att, som herr von Heland uttryckte det, allmänheten icke skall kunna smutskasta ämbetsmännen. Man vill med andra ord ha det allmänna förtroendet för dem upprätthållet.

Jag vill anknyta till ännu en synpunkt, som herr von Heland berörde och som jag tycker var av värde. Upplysningen om att krigsmaterielverket är befriat från att följa upphandlingsförordningens regler är av stor betydelse. Jag skall inte diskutera denna fråga i övrigt, men bara understryka att tjänstemännen hos detta verk alltså äro frigjorda från vissa av de band som eljest binda ämbetsmän. Den satsen tror jag man kan uppställa, att ju friare en ämbetsman står i sina avgöranden, desto angelägnare är det att vi ha jävsregler och regler om bisysslor och allt vad därmed hänger samman.

Det är en företeelse, som vi möta på alla livets områden, att man vädjar till oss att inte sätta vår lit till generella regler, som det är så svårt att iakttaga, utan lita på att regeringen i de särskilda fallen ändå träffar de förnuftiga och de riktiga avgörandena. Ett dylikt betraktelsesätt har jag reagerat mot i andra sammanhang och jag reagerar mot det här. Laglighet är bättre än laga efter läglighet!

Herr von Heland: Herr talman! Det är mycket egendomligt att de som tillhörde statsrevisionen i det aktuella fallet ha en så väsentligt olika uppfattning mot regeringens ledamöter. Jag kan varken gilla statsministerns uppfattning eller historieskrivning i denna fråga. Jag var från början kritiskt inställd mot krigsmaterielverket, och jag får säga att jag därför förra året lade ned ett mycket intresserat arbete på att studera alla akter som rörde detta verk.

Hans excellens herr statsministern sade bland annat, att det gällde att få en verkligt skicklig karl på posten som chef för detta verk och att man också fått en man som lyckats med sin uppgift. Ja, därom kan man ju ha olika uppfattning. Sakrevisionen har vitsordat, att i betraktande av de mycket stora svårigheterna anmärkningarna kunna läggas åt sidan och att uppgiften skötts förhållandevis bra. Men, herr statsminister, är det säkert att inte resultatet blivit bättre om man haft det ordnat på ett annat sätt inom detta verk? Min uppfattning har alltså varit och är fortfarande att krigsmaterielverket i vissa avseenden utgjort en belastning.

Hans excellens herr statsministern sade vidare, att krigsmaterielverket besparat oss betydande utgifter. Ja, enligt generaldirektör Ödeen och hans verk,

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
Men uppgifterna om dessa utgiftsbesparingar ha ju av statsrevisorerna på mycket viktiga punkter påvisats vara felaktiga.

Sedan till historieskrivningen. Hans excellens herr statsministern sade, att det här var fråga om en man som arbetat upp en firma, i vilken han hade en mycket stor förmögenhet. Det är ju inte roligt att diskutera dylika ting offentligt, men vi gjorde faktiskt en undersökning om hur generaldirektör Ödeens firma hade utvecklats och funno därvid att den utvecklats sig enormt sedan år 1942 och sedan han blev generaldirektör. Det är ju ett faktum att generaldirektör Ödeen något år tidigare, alltså år 1940, tydligen ansåg det fördelaktigare att söka anställning i statens tjänst, i det verk således som föregick krigsmaterielverket, än att helt ägna sig åt sin egen firma. Vad beträffar den omständigheten att han blev konsulent i firman är ju förhållandet det, att när generaldirektör Ödeen fick tillstånd att ha kvar sin firma utgjorde han själv styrelsen. Han avsåg sedan styrelseuppdraget, och hans fru utgjorde där-efter ensam styrelsen. Sådan är min historieskrivning. Jag hade inte tänkt nämna den här om inte det varit för att jag tyckte att statsministerns historieskrivning inte stämde överens med de slutsatser jag kommit till under granskningen av detta ärende.

Det är icke stor mening med att vi här debattera krigsmaterielverkets organisation och arbetssätt och huruvida det är lämpligt och bra eller inte, eftersom statsrådet förklarat att det skall bli en utredning i frågan. På en punkt måste jag dock ge en förklaring till herr statsrådet.

Satsrådet missuppfattade tydligen min anmärkning om att krigsmaterielverket befriats från upphandlingsförordningens bestämmelser. Jag nämnde inte detta för att ta upp någon debatt om huruvida det var klokt eller inte att undantag gjordes från upphandlingsförordningens bestämmelser, utan endast av den anledningen, som herr Herlitz tycktes inse, att det kan befaras att ett bedömande av en tjänsteman i krigsmaterielverket genom att upphandlingsförordningens bestämmelser icke äga tillämpning beträffande detta verk lätt kan bli subjektivt färgat.

Nu har jag kanske delvis i onödan dragit upp dessa detaljer, men jag har gjort det på förekommen anledning. Jag tycker för min del att det är onödigt att längre debattera denna fråga. Statsrevisorerna sysslade tillräckligt med den förra året och ha i sin berättelse givit uttryck för sin uppfattning. Min uppfattning i sak, herr talman, överensstämmer helt med herr Forslunds uppfattning.

Herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Jag måste be om ursäkt för att jag ånyo begär ordet. Jag är medveten om att denna detaljdiskussion kanske drar ut för mycket på tiden, men jag tröstar mig med att kammarens ledamöter måhända inte ha så mycket som trycker dem före klockan ett att vi kunna få hålla på några minuter till.

Jag begärde närmast ordet för att något tillrättalägga den historieskrivning, som herr von Heland nyss ägnade sig åt för att tillrättalägga vad han kallade statsministerns historieskrivning. Herr von Helands bild beträffande hur generaldirektör Ödeen kom till statsverket föreföll mig mycket underlig. Det står att läsa om den saken i en promemoria, som är uppsatt med anledning av 1945 års statsrevisors uttalande angående generaldirektör Ödeens förhållande till Ödeens ingenjörbyrå aktiebolag i Stockholm. Generaldirektör Ödeen anför där till att börja med: »År 1940 erhöll jag av marinförvaltningen uppdrag att utföra byggnadskonstruktionerna till en ny torpedverkstad i Motala» — vilken som herr von Heland vet sedermera blivit uppförd — »som av förvaltningens egen arkitekt och övriga fackmän projekterades. Under detta

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
arbetes gång kom jag alltmer att i samråd med förvaltningens torpedtekniska expertis få i verkligheten övertaga jämväl planeringen av anläggningsarbetet, utan att detta ingick i mitt uppdrag. Någon dag året därpå blev jag kallad till sammanträde i försvarsväsendets verkstadsnämnd, varvid marinförvaltningens handläggning av ärendet skarpt kritiserades. Efter sammanträdet tillfrågades jag av nämndens ordförande, direktör Ragnar Blomquist, om jag ville övertaga ansvaret för hela arbetet, vilket jag efter stor tvekan bland annat med hänsyn till mitt uppdrag från marinförvaltningen slutligen gick med på, sedan direktör Blomquist meddelat, att hela torpedverkstaden skulle överföras till nämnden. I samband härmed överfördes till nämnden mitt avtal med marinförvaltningen rörande konstruktionsarbetet. Själv skulle jag som sakkunnig leda arbetet inom nämnden. Trots att så icke från början var avtalat kom jag därvid alltmera att tagas i anspråk av nämnden jämväl för ledningen av utbyggandet av övriga nämnden underställda fabriksföretag ävensom för ärenden, som gällde driften vid dessa. År 1942 blev jag av nämnden anmodad att inträda som överingenjör och övertaga ledningen av hela fabriksdriften med undantag av tygverkstäderna, vilka då leddes av överingenjör Malcolm men sedermera överfördes till dåvarande tygdepartementet. Påföljande år blev jag efter professor Woxén utsedd till verkställande ledamot i nämnden och från den 1 juli 1943 till tillförordnad generaldirektör i fabriksstyrelsen och samtidigt till generaldirektör och chef för krigsmaterielverket.»

Herr von Heland kan gå till denna promemoria, som jag gärna ställer till förfogande, och han skall finna att det är i högsta grad oriktigt om man på något sätt gör gällande att generaldirektör Ödeen har uppträtt såsom något slags supplikant i fråga om sin anställning inom statsverket.

Jag skulle måhända också kunna säga några ord beträffande den slutsats som generaldirektör Granholm kommer till i sin utredning över de påstådda fel och misstag som krigsmaterielverket skulle ha gjort sig skyldigt till. Jag skall be att få citera bara några rader i hans utlåtande. »Man möter», säger han, »i själva verket i förvaltningslivet, vare sig det gäller offentlig eller privat verksamhet, aldrig någon fullkomlighet. Fel och brister kunna alltid i någon omfattning förekomma även i den bäst skötta företagsutövning och verksamhetsledning utan att chefskap och ledande tjänstemän därför kunna anses hava gjort sig skyldiga till fel och försummelser i tjänsten. — En sådan grad av fullkomlighet, som synes vara, särskilt från tygavdelningens sida, förutsatt och fordrad för krigsmaterielverkets del i dess verksamhetsutövning, lär utan tvivel ej heller hava kunnat uppnås för tygavdelningens egen del, om avdelningen haft att själv svara för såväl konstruktioner och leveransbestämmelser m. m., å ena, som för anskaffningen av materielen med allt vad därmed sammanhör, å andra sidan. Man möter nog vid en jämförelse härvidlag egentligen endast den skillnaden, att kritiken från de leveranserna mottagande militära förvaltningsorganen över uppträdda fel och brister hos leveranserna hållits mera intern, om allt vilat hos och berott på arméförvaltningens tygavdelning. Analogt är nog så fallet även beträffande mellanhavandena mellan krigsmaterielverket och arméförvaltningens intendenturavdelning. Det är ingen hemlighet att även de militära i sammanhanget berörda organen — tygavdelningen och intendenturavdelningen — haft att anteckna flera misslyckanden och misräkningar i sin anskaffningsverksamhet.»

Därefter kommer generaldirektör Granholm in på de ekonomiska förhållandena, och han säger bland annat: »De ekonomiska förlusterna, som genom påvisade fel eller underlåtenheter i krigsmaterielverkets anskaffningsverksamhet, kunna hava förvållats, göra sig än mindre emot bakgrunden av den totala värdesumman för de av verket omhändertagna anskaffningarna, varvid bör

Ang. omprövning av krigsmaterielverkets arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
beaktas även att tillkomsten av olämplig eller mindre lämplig krigsmateriel, liksom även förekomsten av leveransförseningar, i de flesta fall förklaras av det militärtekniska och tillverkningsstekniska läget samt av tidsförhållandena i övrigt, som rätt i landet vid olika anskaffningstillfällen och under olika anskaffningsperioder.»

Med den auktoritet som bland annat sakrevisionen förlänat denna utredning har jag ansett att det kunde vara värt att ge kammaren del av dessa uttalanden, när nu debatten lider mot sitt slut.

Herr **Wetter**: Herr talman! Jag har svårt att förstå att försvarsministern överhuvud taget har rätt att snedvrída mitt yttrande på sätt som skett, när han i sitt anförande säger, att jag velat komma åt krigsmaterielverket och att detta skulle ha berott på antingen industriell eller militär belastning.

I mitt anförande förekom icke ordet »krigsmaterielverket». Jag hoppas att det av det stenografiska referatet skall framgå, att jag endast konstaterade att det inom försvarets förvaltning utan tvekan förefinnes en stor överorganisation och att jag därför med stor tillfredsställelse hälsade försvarsministerns åtgärd att sätta i gång en utredning. Försvarsministern är alltså efter vad jag kan förstå på samma linje som jag, eftersom han har satt i gång en utredning.

Jag har icke på något sätt försökt att ge någon anvisning om hur jag tror att man skall lösa frågan, men eftersom jag har ordet kan jag säga, att jag är säker på att det finns andra möjligheter än att skapa nya stora ämbetsverk för att få försvarsorganisationen att fungera både effektivare och mycket billigare än den för närvarande gör.

Herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Jag hoppas att herr Wetter av protokollet skall finna att vad jag sade om det korsdrag, i vilket krigsmaterielverket hade kommit, yttrades med anledning av herr Wetters anförande. Det gav mig en idéassociation. Men jag har därmed icke alls velat på något sätt identifiera herr Wetter med dem på den militära förvaltningssidan, som jag åsyftade med mitt anförande.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 357, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 december 1939 (nr 877) om skatt å kaffe, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Johannesson* väckta motionen, nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av premierna till vissa värnpliktiga m. m.

Föredrogs och hänvisades till tredje särskilda utskottet den av herr *Aman* väckta motionen, nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 till studieresa till utländska vetenskapliga institutioner;

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till driftkostnadsersättning för psykiatriska kliniken i Uppsala m. m.;

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med begäran om bemyndigande att träffa avtal med Göteborgs stad angående villkoren för överföring å Göteborgs stad av det tryckande registret för staden; och

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående tomtmark i Trollhättan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 477, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 till studieresa till utländska vetenskapliga institutioner.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 381, av herr *Bergquist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet;

nr 382, av herr *Sundvik*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 383, av fröken *Andersson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, m. m.; och

nr 384, av herr *Öhman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, m. m.

Fru *Svenson* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Riksdagen har i år vid sin vårsession bifallit förslag om förbättringar av landsbygdens telefonförhållanden. Förbättringarna avse utvidgning av frikretsarna, utökning av frisantalsförmånerna, ökat öppethållande vid vissa telefonstationer och automatisering av telefonstationer m. m. Engångskostnaderna för ett genomförande av här nämnda åtgärder beräknas till 20,5 miljoner kronor och årskostnaderna till 6,4 miljoner kronor. För innevarande budgetår har dock icke mer än 1,5 miljoner kronor anvisats för att i begränsad omfattning påbörja arbetena för förbättring av landsbygdens telefonförhållanden.

En fråga av största betydelse i detta sammanhang är hur lång tid det dröjer innan förbättringarna kunna genomföras. Beträffande det mest omfattande och kostsamma arbetet, utvidgningen av frikretsarna, har telefonkommittén räknat med en byggnadsperiod av sex år. Andra åtgärder såsom övertagande av ledningar inom de utvidgade frikretsarna och längre öppethållande vid vissa stationer på landsbygden böra kunna vidtagas på kortare tid. I dessa fall behöva ny material och arbetskraft tagas i anspråk endast i obetydlig utsträckning. Annorlunda ställer det sig exempelvis när det gäller att bygga automatiska växelstationer i stället för dem, som nu skötas manuellt. Det måste nog medges att automatstationer på grund av den bristande tillgången på dylik material inte kunna byggas i den omfattning som vore önskvärt. Det kan därför ifrågasättas, huruvida icke de verkliga glesbygderna borde i första hand förses med automatiska växelstationer. Där äro svårigheterna ännu större än på landsbygden i övrigt att vid en och samma station nå upp till det antal abonnenter som behöves för att stationen skall vara öppen hela dygnet om. Samtidigt är behovet av att vid varje tillfälle av dygnet kunna begagna telefonen starkare i de mera avlägset liggande bygderna än annorstädes. Mycket talar därför för att dessa bygder få en i viss mån gynnad ställning när det gäller automatiseringen av telefonnätet.

Interpellation om förbättring av landsbygdens telefonförhållanden.

Interpellation om förbättring av landsbygdens telefonförhållanden. (Forts.)

Det skall icke förnekas, att materialsvårigheterna och bristen på arbetskraft i viss mån fördröja genomförandet av de förbättringar av telefonväsendet på landet som statsmakterna beslutat. Detta inser man också ute i bygderna, men man menar, att alltför stor tveksamhet visats från telegrafverkets sida när det gäller att förverkliga det uppgjorda programmet. Det vill närapå synas som om de underordnade lokala myndigheterna bibringas den uppfattning att förbättringsplanerna skola vidtagas först sedan sex år passerat. Detta kan givetvis inte stå i överensstämmelse med det beslut som årets riksdag fattat i frågan. Man är vidare av den meningen att dessa angelägenheter skulle skötas bättre och smidigare, om de telegrafstyrelsen underställda organen finge större handlingsfrihet. Lokala önskemål skulle då kunna tillgodoses på ett för bägge parter angenämare sätt. Det råder icke heller någon tvekan om att staten i längden skulle tjäna på ett sådant tillmötesgående.

Man kan givetvis hysa delade meningar om på hur lång tid förbättringarna av landsbygdens telefonförhållanden böra och kunna genomföras. Jag vill dock erinra om att statsutskottet för sin del understrukt vikten av att automatiseringsarbetena bedrivs i så intensiv takt som möjligt. Utskottet har vidare framhållit önskvärheten av att nämnda förbättringsåtgärder genomföras så snart som möjligt.

Med stöd av vad som ovan anförts får jag hemställa om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande frågor:

Anser statsrådet att förbättringarna av landsbygdens telefonförhållanden bedrivs i den takt som riksdagen avsåg skulle ske, när den fattade beslut därom vid vårsessionen?

Om så icke skulle vara fallet, är statsrådet beredd att låta föranstalta om sådana åtgärder, att genomförandet av nämnda förbättringsarbeten påskyndas?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 2 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 356, angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare, m. m.;

nr 358, med förslag till lag om tillägg till kap. 3 kyrkolagen; och

nr 359, angående familjepension efter framlidne statsministern Per Albin Hansson.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 481, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående tomtmark i Trollhättan.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 478, till Konungen angående val av riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 479, för hovrättsrådet Nils Ivan Regner att vara riksdagens militieombudsman; och

nr 480, för rådmannen Erik Antton Wilhelmsson att vara riksdagens militieombudsmans ställföreträdare.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad ledamot av riksdagens första kammare för Västernorrlands och Jämtlands län får med stöd av bifogade läkarintyg vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden fr. o. m. den 31 oktober t. o. m. den 9 november 1946.

Sveg den 29 oktober 1946.

Per Olofsson.

Härmed intygas, att riksdagsman *Per Olofsson*, Sundsätt, Sveg, på grund av allergisk sjukdom med urtikaria är oförmögen inställa sig till riksdagsarbete under tiden den 31 oktober t. o. m. den 9 november 1946.

Sveg den 28 oktober 1946.

O. Ahlbom,
provinsialläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Bergquist* väckta motionen, nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet.

Föredrogs och hänvisades till tredje särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 382, av herr *Sundvik*;

nr 383, av fröken *Andersson* m. fl.; samt

nr 384, av herr *Öhman*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, m. m.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 356, 358 och 359.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 385, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet;

nr 386, av herrar *Bergvall* och *Petersson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, m. m.; och

nr 387, av herrar *Englund* och *Annér*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningsskyldighet för K. B. F. Norrbrand och A. L. Eriksson; samt

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprietalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; ävensom

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskov med allmän fastighetstaxering; samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.